

УДК 373.5.016:811.161.2(477.7)»1920/1938»(043.3)

Сушко В. В.*

ПЕРІОДИЗАЦІЯ УКРАЇНІЗАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В УРСР У 1920–1938 РОКАХ: ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розглянуто питання дослідженості процесу українізації та особливостей його означених етапів у період 1920–1938 років. Зазначено актуальність вивчення означеної проблеми. Автором статті охарактеризовано етапи визначених періодів українізаційного процесу в 1920–1930 роках, зокрема в південному регіоні України. У статті також зазначено, що в основу визначення періодів українізації покладено концептуальні засади урядової політики, спрямованої на вирішення національного питання в УРСР означеного періоду. За результатами здійсненого дослідження періодів процесу українізації автором виокремлено один період процесу українізації на Півдні України у 1920–1938 роках, який розділено на три основні етапи. Перший етап (1920–1922 рр.) – інституційний – закладання інституцій освітньої галузі: організовується нова система і структура освітнього процесу, створюються установи соціального виховання, де згідно з прийнятими урядом постановами запроваджувалося навчання українською мовою; формуються відносно незалежні керівні органи освіти. Другий етап (1923–1930 рр.) – прогресивний – період найвищих досягнень українізації. Третій етап (1931–1938 рр.) – стагнаційно-регресивний: посилення ідеологічного тиску, втручання керівних органів державної влади СРСР у сферу освіти України, уніфікація системи середньої освіти, згорання й повне завершення політики українізації. Визначено, що суспільно-політичні трансформації в Україні в 1920–1938 роках, які безпосередньо вплинули на розвиток національної освітньої галузі, а також на відродження і розвиток національної культури, були спричинені історичними умовами. За основу визначення періодів українізації взято концептуальні засади урядової політики як СРСР, так і УРСР, спрямованої на вирішення національного питання в Україні означеного періоду.

Ключові слова: державна політика; деукраїнізація; інерційний період; національна культура; національне питання; періодизація; політика українізації; регрес, шкільна реформа.

Питання українізації з проголошенням незалежності України в 1991 році активізувало інтерес науковців до дослідження зазначеної проблеми. Звернення до досвіду українізаційного процесу в 1920–1930 роках, з урахуванням його як вагомих здобутків, так і прорахунків може допомогти вирішити нагальні національно-культурні питання, що є досить актуальними й у наш час, зокрема мовної політики. Державною мовою в Україні є українська мова. Але ще на початку ХХ століття, коли терени українського Півдня перебували під владою Російської імперії, шкільна українська мова навчання майже не було. Представниками української інтелігенції на початку ХХ століття було запроваджено поняття «українізації», коли порушувалися питання запровадження в освітньому процесі для українського люду української мови як викладової [1, с. 31–36; 5, с. 178].

На думку Г. Васильчука, «Україна на початку доби українізації ще не мала досвіду проведення такої серйозної політики в національній сфері, крім спроб Центральної Ради та Гетьманату поширити українську мову. Зараз же наша країна може спертись на набутий історичний досвід та вивчені уроки українізації 20-х років» [4, с. 183].

Отже, вивчення проблеми періодизації процесу українізації в 1920–1938 роках на сьогодні є актуальним.

Питання політики українізації, етапи періодизації українізаційного процесу в різних аспектах досліджували В. Борисов, Г. Васильчук, Я. Дашкевич, Я. Верменич, І. Іваненко С. Кульчицький, В. Лозицький, С. Ніколішин, М. Семчишин, В. Стремєцька, Б. Чирко та ін.

Метою статті є аналіз історико-педагогічних досліджень щодо періодизації

*© Сушко В. В.

українізаційного процесу на Півдні України в 1920–1938 роках.

М. Семчишин, представник наукової діаспори, досліджував проблему значення українізації для культурного процесу в Україні (1985). Науковець зазначає, що «1-го серпня 1923 року проголошено декрет про українізацію і цим декретом визнано українську культуру за державну культуру УРСР» [6, с. 425]. З 1933 року, на його думку, «почалася деукраїнізація, почалася поголовна ліквідація усіх здобутків українського відродження» [6, с. 433]. Дослідник поділяє 10-річний період процесу українізації на 3 етапи: «етап – початковий (роки 1923–1925); етап – вершковий (роки 1925–1928); етап – це ступнева ліквідація і закінчення його (роки 1928–1932–33)» [6, с. 425]. Досліджуючи питання українського шкільництва в післяукраїнізаційний період 1931 – 1934 років М. Семчишин зазначає, що в цей час починається повна реорганізація шкільництва, яке всеціло підпорядковувалося централізованій московській системі: ліквідувалося багато українських шкіл, як і шкіл національних меншин, розбудовувалася мережа російського шкільництва, а в «самих українських школах різко посилюється навчання російської мови, мовляв, це мова не чужа, а друга» [6, с. 458].

Наведений наратив дає підставу вважати, що на початку 30-х років ХХ століття процес українізації набуває рис регресивного характеру.

Український історик Г. Васильчук розглядав українізацію вищих органів державної влади та управління (1994) як процес поширення української мови та створення українськомовного оточення в середовищі урядовців [4, с. 9]. Досліджуючи праці представників наукової української діаспори: С. Николишина, який відносив період українізації до 1923–1932 років і поділяв увесь період на три доби: 1923–1925 – початок, 1925–1928 – вершок періоду, доба дискусій і роки 1928–1932 – кінець періоду; А. Животка – з 1924 року до 1930–1931 року; І. Майстренка, який означив завершення українізації 1933 роком, науковець визначає хронологічні межі українізації 1920–1930 роками. Г. Васильчук пояснює це тим, що «саме період 20-х років був часом стрімкого розвитку українізаційних процесів, а 1929–1930 роки стали роками найбільших досягнень українізації, після яких розвиток цієї політики набув форм регресу» [4, с. 11]. Однак дослідник стверджує, що 1923 рік «як рік XII з'їзду РКП(б)У, VII конференції КП(б)У, рік, у якому було ухвалено 2 українізаційних декрети, треба визнати за початок українізаційної політики в повному розумінні», а 1929–1930 роки він визначає «як апогей українізаційної кампанії, тому що 1929–1930 роки являли собою своєрідну межу, за якою українізація просувалась чисто інерційно до повної своєї смерти на початку 30-х рр.» [4, с. 11-12]. У висновках дослідження Г. Васильчук зазначає таке:

- політика коренізації, розпочата після XII з'їзду РКП(б) (1923) в Україні, набирає найбільшого змісту у формі українізації. Головною метою цієї політики була саме українізація радянської влади у вигляді українізації державного апарату, а особливо його вищих органів влади й управління;
- за роки українізації було створено правове підґрунтя;
- матеріальна забезпеченість заходів українізації центральних органів державного апарату була незадовільною протягом усієї українізаційної доби;
- під час українізації була, хоча з запізненням, створена система керівництва цим процесом;
- теоретична нерозробленість проблеми існування та застосування різних форм і методів роботи не заважала використовувати прийоми й засоби, через які досягались вагомі результати;
- курси вивчення української мови, українізація діловодства в центральних установах, створення українськомовного оточення в стінах вищих органів державної влади та управління, стимулювання службовців до сприйняття мови і культури українського народу – ці форми і методи українізації були здобутком доби [4, с. 181-182].

Дещо відмінною від вищезазначених дослідників є періодизація В. Стремєцької, яка вивчала питання українізації державного апарату на Півдні України (2001). Вона

умовно поділяє весь українізаційний процес на 4 періоди: I (1923–1925 рр.) – організаційний; II (1925–1927-29 рр.) – період найвищих досягнень; III (1929–1932 рр.) – інерційний; IV (1933–1938 рр.) – деукраїнізаційний. Проте, як зазначила дослідниця, «окремі події могли не відповідати назві свого періоду» [7, с. 38].

Перший період, 1923–1925 роки, В. Стремецька визначає як організаційний, стверджуючи, що в той час «створювалися комісії з українізації, курси та гуртки по вивченню української мови, аналізувався національний склад округ, службовців установ та підприємств, працівників апарату; переводилося на українську мову діловодство, листування, вона запроваджувалася у виробництво; увага приділялася також поповненню апарату за рахунок українців та осіб, які володіли мовою» [там само, с. 52].

Другий період, 1926–1929 роки, дослідниця характеризує, як період найбільших досягнень, зауважуючи при цьому, що в цей час було постійне чергування злетів та падінь. Найістотніших результатів, на її думку, вдалося досягти в першій половині 1926 року. За статистичними даними, що наводить В. Стремецька, в Одесі в означений період I категорія знань української мови складала 12,2 %, на початку 1930 року в Миколаєві – (14,8 %), у 1927 році в Херсоні відсоток I категорії сягнув – 55 %, на її думку, останні дані могли бути завищеними, у 1929 р. у Зінов'ївську – (40,5 %). Проте далі вона робить висновки, що піком українізації на Півдні України можна вважати 1929 рік, оскільки «...у той час значна увага приділялася створенню сприятливого для українізації зовнішнього оточення, про що свідчать численні розпорядження стосовно українізації оголошень, вивісок тощо. Позитивний вплив у цьому плані мала українізація державної драми, опери, кіно. Однак, попри певні успіхи, українізувати зовнішній вигляд міст так і не вдалося» [там само, с. 53-54].

Третій період, 1929–1932 роки, розглядається дослідницею як інерційний. За висновками В. Стремецької, у той час почався перегляд суті українізації, і поступово увага до неї почала зменшуватися. Вона також зауважує, що «саботаж українізації найяскравіше виявлявся саме з верхніх ланок державної влади...» [там само, с. 54].

Четвертий період, 1933–1938 роки, за визначенням В. Стремецької, деукраїнізаційний, який «найбільше себе виявив у галузі освіти», а «державний апарат, український за національністю і мовою, створити так і не вдалось» [там само].

Ще однією не менш вагомою працею для визначення етапів періоду українізаційного процесу є дисертаційне дослідження В. Борисова «Становлення та розвиток загальноосвітньої школи в Україні 1920–1933 рр.» (2003).

У своїй роботі автор визначає початковий рубіж дослідження 1920 роком. Цей період В. Борисов пов'язує зі «становленням загальноосвітньої школи після закінчення громадянської війни і з реалізацією Постанов ВУЦВК від 21.02.1920 р. «Про вживання у всіх установах української мови нарівні з великоросійською», а також – декрету РНК УСРР від 21.09.1920 р. «Про введення української мови в школах та радянських установах» та затвердження в 1920 році на II Загальноукраїнській нараді з питань освіти нової моделі освіти: семирічної школи, що складалася з двох концентрів [3, с. 5]. Це було, на думку науковця, першими практичними кроками у проведенні «українізації» [там само, с. 57-58]. Кінцевий рубіж дослідження В. Борисов пов'язує з подіями періоду кінця 1932–початку 1933 років. У цей час, як він зазначає, почалося фактичне згортання «українізації» загальноосвітніх закладів та введення єдиної системи народної освіти для всіх союзних республік без урахування їхнього національно-культурного та економічного розвитку [там само, с. 5].

Отже, вважаємо, що В. Борисов визначає початком розгортання процесу українізації 1920 рік, а згортанням – 1933 рік.

Наступною працею, важливою з точки зору методології визначення етапів періоду українізаційного процесу, є робота Л. Березівської «Організаційно-педагогічні засади реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті» (2009). Дослідниця, розглядаючи означену проблему, визначає 1920 рік як початок періоду реформування національної

концепції освіти України, що була закладена ще в 1917 році. Основною причиною шкільної реформи, на думку вченої, «...була зміна суспільно-політичного ладу – установа радянської політичної системи...» [2, с. 223]. Аналізуючи процесуально-змістовні аспекти реформування освіти на початку 1920-х років, Л. Березівська зазначає, що за вказівкою Народного комісаріату освіти (Наркомос) УСРР (24 лютого 1920 р.), повинні були відкриватися раніше діючі українські школи, забезпечуватися підручниками тощо [там само, с. 224]. На її думку, український радянський уряд розпочав шкільну реформу в контексті будівництва радянської держави через суспільно-політичні та соціально-економічні причини [там само, с. 267]. В основі нової освітньої системи був один із принципів – національний «(у широкому розумінні – рух до інтернаціонального братерства народів; у вузькому – вивчення паралельно з російською української мови чи мови національної меншини, історії та географії України; у руслі проголошення усіх мов рівноправними і надання права населенню обирати мову навчання)» [там само, с. 268].

Організаційний етап реформи шкільної освіти (1920–1924 – другий за визначенням у роботі дослідниці) розглядається Л. Березівською в контексті соціально-економічних і суспільно-політичних чинників. У той час, на її думку, було розроблено нову систему освіти, автором якої став нарком освіти Г. Гринько, а доповнив її заступник наркома Я. Ряппо, а одним із принципів, покладених в основу реформи, був національний «(українізація; двомовність)» [2, с. 268]. Одними з найважливіших теоретичних і практичних результатів реформи означеного періоду Л. Березівська також вважає «...проголошення обов'язковим навчання дітей у початкових чотирирічних школах; відкриття нових українських дитячих закладів та реорганізацію існуючих [там само, с. 269]; українізацію змісту освіти; створення можливості здобувати освіту всім верствам суспільства (акцентування уваги на найбідніших верствах народу [там само, с. 270]. У цей період, як зазначає дослідниця, українізація стала одним із основних напрямів освітньої урядової політики в системі освіти. З огляду на ухвалену постанову Ради народних комісарів (РНК) УСРР від 21 вересня 1920 року, де було задекларовано важливі завдання: Наркомосові розробити план широкого розвитку шкільних закладів усіх ступенів з українською викладовою мовою; негайно ввести вивчення української мови в усіх шкільно-освітніх закладах з неукраїнською викладовою мовою; зобов'язати Державне видавництво та Наркомос забезпечити школи українськими підручниками, літературою тощо, та звіт Наркомосу УСРР за 1920 р., у якому йшлося про те, що в школах України було запроваджено навчання українською мовою та курс українознавства, на думку Л. Березівської, «наведені факти спростовують загальноприйняте твердження про початок українізації в 1923 р.» [там само, с. 266].

Отже, вищезазначені факти, наведені дослідницею, дають нам підстави вважати, що Л. Березівська погоджується з твердженням деяких науковців, зокрема В. Борисовим, про те, що процес українізації бере свій початок у 1920 році.

Третій етап реформи (1924–1927) Л. Березівська оцінює, як «змістовний та кульмінаційний, в умовах розгортання непу і зростання потреби в спеціалістах робітничих професій. Наркомос УСРР здійснив реформу «внутрішнього змісту школи», тобто, на її думку, теоретично було обґрунтовано організаційно-педагогічні засади шкільної освіти, реалізовано та істотно змінено її за напрямками, зокрема з яких були «...запровадження нових навчальних комплексних планів і програм, підручників; державна українізація освіти в масових масштабах...» та ін. [2, с. 270]. На той час, на думку дослідниці, «була створена нова школа за організацією, змістом і методикою» [там само]. Поряд з позитивними надбаннями запровадження реформи шкільної освіти негативною тенденцією вона вважає політизацію змісту навчально-виховного процесу. А на заваді реформи, як зауважує Л. Березівська, «стояли об'єктивні проблеми, а саме: переобтяженість і невідповідність до змін учителя, його низьке матеріальне забезпечення, недостатній фаховий рівень; невідповідність ініціаторів

реформи; криза шкільного будівництва тощо. У цей період ЦК КП(б)У посилює дії відносно освітньої політики Наркомосу УСРР, зокрема в напрямі регламентації освітньої галузі, політичної ідеологізації шкільної освіти та її уніфікації в загальнорадянську» [2, с. 270-271].

Четвертий етап (1927–1930 рр.), як зазначає Л. Березівська, був етапом упровадження Наркомосом УСРР радянської моделі шкільної освіти на теренах України, що «ґрунтувалася на ключових принципах, як рівний доступ до здобуття освіти (лише декларувалася, бо надавалася перевага незаможним верствам суспільства), обов'язковість і безплатність (лише декларувалися), національний (інтернаціональний) тощо» [2, с. 271]. Проте модель шкільної системи освіти УСРР, на думку дослідниці, за тих суспільно-політичних та соціально-економічних умов УСРР у складі СРСР, поступово уніфікувалася в загальнорадянську систему освіти. Це відбулося через «покладення в основу освітньої моделі ідеологічного (комуністичного), національного (лише за мовою) та інтернаціонального (за змістом) принципів, а також вилучення з неї релігійної складової» [там само]. У той же час, зауважує Л. Березівська, «із зростанням позитивних результатів політики українізації посилювався ідеологічний тиск загальносоюзної комуністичної влади, що виявився в уведенні до навчальних планів російської мови як обов'язкової» [там само].

30-ті роки ХХ століття, зокрема 1930–1938 роки в межах досліджуваного нами періоду Л. Березівська характеризує як період контрреформи системи шкільної освіти в УРСР. На думку вченої, упродовж означеного періоду ЦК ВКП(б) та РНК СРСР було ухвалено ряд постанов, що кардинально змінили структуру, систему управління та зміст шкільної освіти в УСРР [2, с. 273-274]. Проаналізувавши ряд основних освітніх постанов, зокрема таких: «Про загальне обов'язкове початкове навчання» (25 липня 1930), «Про запровадження обов'язкового загального початкового навчання на Україні» (23 серпня 1930), ЦК ВКП(б) і РНК СРСР «Про загальне обов'язкове навчання» (14 серпня 1930), ЦК ВКП(б) «Про початкову і середню школу» (1931), ЦК ВКП(б) «Про навчальні програми та режим у початковій і середній школі» (25 серпня 1932), ЦК ВКП(б) «Про роботу української партійної організації» (24 січня 1933), ЦК ВКП(б) «Про підручники для початкової й середньої школи» (12 лютого 1933), РНК СРСР і ЦК ВКП(б) «Про структуру початкової і середньої школи» (16 травня 1934), «Про викладання громадянської історії в школах СРСР» (16 травня 1934), РНК СРСР і ЦК ВКП(б) «Про видання і продаж підручників для початкової, неповної середньої і середньої школи» (7 серпня 1935), РНК СРСР і ЦК ВКП(б) «Про організацію навчальної роботи і внутрішній розпорядок у початковій, неповній середній і середній школі» (3 вересня 1935), РНК УСРР і ЦК КП(б)У «Про обов'язкове вивчення російської мови в неросійських школах України» (20 квітня 1938) підписана головою РНК УСРР Д. Коротченком, секретарем ЦК КП(б)У М. Хрущовим), що базувалася на Постанові РНК СРСР і ЦК ВКП(б) «Про обов'язкове вивчення російської мови в школах національних республік і областей», № 1331 РНК УСРР «Про доповнення постанови РНК УСРР і ЦК КП(б)У» (20 квітня 1930), «Про обов'язкове вивчення російської мови в неросійських школах України» (9 жовтня 1938), а також документ «Основні міроприємства НКО УСРР на січень-березень 1939 р.» (31 грудня 1938) [2, с. 274-289], Л. Березівська зауважує, що «наведені постанови остаточно на державному рівні поставили крапку на процесі українізації...» [там само, с. 288].

Як бачимо, з вищенаведених періодизацій дослідників, спостерігаються майже однакові тенденції у визначенні періодів українізації освітнього процесу та поділ їх на певні етапи. Зокрема, думки вчених М. Семчишина, С. Николишина, В. Стремєцької, збігаються в тому, що початком процесу українізації офіційно вважається 1923 рік, визначаючи основним чинником запровадження радянським урядом офіційної політики «коренізації». Іншої думки дотримуються Л. Березівська та В. Борисов, які

відносять початок українізації до 1920 року, коли було ухвалено ряд нормативно-правових актів щодо запровадження української мови як викладової в освітньому процесі.

Щодо згортання українізаційного процесу майже всі дослідники одностайні в думці, окреслюючи цей етап 1930–1933 роками. Цей час позначений посиленням ідеологічного тиску й утручанням керівних органів державної влади СРСР майже в усі сфери суспільно-політичного життя УРСР, зокрема в освіту, а також ухваленням деяких законодавчих документів, що призвело до уніфікації системи освіти.

Отже, беручи до уваги результати здійсненого дослідження періодів процесу як українізації, так і інших процесів розвитку національної освіти в УРСР, ми виокремлюємо один період процесу українізації на Півдні України у 1920–1938 роках, який розділяємо на три основні етапи.

Перший етап – 1920–1922 роки – інституційний. Закладання інституцій освітньої галузі. Характеризується нами як початок організації, не без участі наркома освіти Г. Гринька, концептуально нової системи і структури освітнього процесу. У цей період, окрім єдиної трудової школи, створюються освітні установи соціального виховання, де, згідно з прийнятими урядом постановами, запроваджувалося навчання українською мовою; формуються відносно незалежні керівні органи освіти.

Другий етап – 1923–1930 роки – прогресивний, коли під впливом суспільно-політичних і соціально-економічних умов радянський уряд офіційно запроваджує політику «коренізації»; спостерігаються прогресивні тенденції періоду найвищих досягнень українізації; збільшується мережа освітніх закладів, будуються нові школи, збільшується кількість учнів, охоплених навчанням, зокрема рідною мовою; збільшується друк українськомовної літератури тощо.

Третій етап – 1931–1938 роки – стагнаційно-регресивний, коли під впливом ідеологічного тиску та втручання керівних органів державної влади СРСР майже в усі сфери суспільно-політичного життя України, зокрема освіти, а також ухваленням низки нормативно-правових документів, що призвело до уніфікації загальнодержавної системи середньої освіти, починається згортання українізаційного процесу до повного завершення політики українізації.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що суспільно-політичні трансформації в Україні в 1920–1938 роках, які безпосередньо вплинули на розвиток національної освітньої галузі, а також на відродження і розвиток національної культури, спричинено історичними умовами. За основу визначення періодів українізації нами було взято концептуальні засади урядової політики як СРСР, так і УРСР спрямованої на вирішення національного питання в Україні означеного періоду.

Перспективними для подальших наукових пошуків можуть бути питання українізації загальноосвітньої школи в південному регіоні України в період прогресивних тенденцій українізаційного процесу в 1923–1930 роках.

Література:

1. А-вич С. Об украинизации средней и высшей школы. *Укр. жизнь*. 1912. № 4. С. 31–38.
2. Березівська Л. Д. Організаційно-педагогічні засади реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Київ, 2009. 505 с.
3. Борисов В. Л. Становлення та розвиток загальноосвітньої школи в Україні 1920–1933 рр.: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Дніпропетровськ, 2003. 190 с.
4. Васильчук Г. М. Українізація вищих органів державної влади та управління УСРР 20-ті роки: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02. Київ, 1994. 213 с.
5. Грушевский М. Освобождение России и украинский вопрос. Статьи и заметки. Спб. 1907. С. 149–194.
6. Семчишин М. Тисяча років української культури: Історичний огляд культурного процесу. К.: АТ «Друга ріка»: МП «Фенікс». Вид. 2-ге, фототипне. 1993. 550 с.

7. Стремєцька В. Л. Політика українізації на півдні України у 20–30-ті роки XX ст.: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Миколаїв, 2001. 250 с.

Sushko V. V.

PERIODIZATION OF THE UKRAINIANISATION PROCESS IN THE USSR IN 1920–1938: A HISTORIOGRAPHIC ASPECT

The article deals with the research of the process of Ukrainianization and peculiarities of its defined stages in the period 1920–1938. The relevance of the study of this problem has been indicated. The stages of the defined periods of the Ukrainianisation process in 1920–1930, in particular in the South of Ukraine, have been characterized. It has been noted in the article that the determination of Ukrainianisation periods is based on the conceptual basis of the government policy aimed at solving the national issue in the Ukrainian SSR of the studied period. The stages of the Ukrainianisation of the South of Ukraine in 1920–1938 have been distinguished. The first stage (1920–1922) was the institutional stage that was based on the establishment of educational institutions: a new system and structure of educational process were organized, social education institutions were established, where Ukrainian language was introduced; relatively independent governing bodies of education were formed. The second stage (1923–1930) was the progressive period that was characterized as the period of the highest achievements of Ukrainianisation. The third stage (1931–1938) was the stagnant and regressive stage that was based on intensification of ideological pressure, intervention of the governing bodies of state power of the USSR in the sphere of education of Ukraine, unification of the secondary education system, collapse and total completion of the policy of Ukrainianisation. It has been determined that the socio-political transformations in Ukraine during 1920–1938, which directly influenced the development of the national educational sector, as well as the revival and development of the national culture, were caused by historical conditions. As the basis for determining the periods of Ukrainianisation, the conceptual foundations of the governmental policy of both the USSR and the Ukrainian SSR aimed at resolving the national issue in Ukraine of the defined period have been taken.

Key words: public policy; de-Ukrainianisation; inertial period; national culture; national issue; periodization; Ukrainianisation policy; regression, school reform.

Дата надходження статті: «23» серпня 2019 р.

УДК 371.315.6:51

Tokuieva A. O.*

FORMATION OF MARITIME EDUCATION SINCE THE INDEPENDENCE OF UKRAINE

The article deals with the formation of maritime education since the independence of Ukraine. Changes in the marine education system have been investigated. The relationship between national education and international maritime education has been revealed. Changes in the economic and social space of an independent state have been observed. During this period, changes have occurred not only within independent Ukraine, but in the world as a whole. Particular attention was given to English proficiency. The requirements for officers have also changed. Much attention has been paid to life savers and the environment. This has all led to significant changes in the maritime system. The article analyzes the state of the research problem in pedagogical theory and teaching practice and reveals the essence of the main research questions. The features of practical training in maritime schools are also disclosed. The Modern Period of Reforming the Marine Education System began with Ukraine's independence and named imitatively renewable. Marine education is a productive achievement of your own past. During 1991–1995 it resolved questions about the future of the Black Sea Fleet and there was a sharp reduction in not only the number of ships and the Ukrainian coastal economy of the state but also vocational technical schools and technical colleges marine professionals, singled out as a pause .

*© Tokuieva A. O.